

Kişi Adlarımız

30

(VI)

„Men-Menli“

Dünyaya canı kelgen balların vucütlerinde közge batkan, yada bir karaganda dikkatin tartkan işaretler bolsa onın adlandırılmasında ve ya ad salmada işaretlerin tesiri bek önemlidir. Balanın tumasında neday işaretler bolabilir? Başta ve balaban kuwanışman karşılanganlar arasında „men“ kelimesi bola (Romencesi „aluniță“; Türkçeci ben, Osmanlıcada hâl, sâne) sora „şiyel“ ler (Romencesi „neg“; Türkçeci „şigil“) ve bazı vucüttaki noksanlıklar, sakatlıklar, mesele: topal, sokır, şolak, uzun, kişkene; aynı zamanda şaşteki ve tendeki rekrlerden ötürü adlar da berilir: ~~bonlardan~~, kara, ak, sarı, kızıl, kırmızı v.b.

Şimdi en başta „men“ li tujan ballar bütün Orta Asya Türki ve Müslüman halklarda ve onların inanışlarına köre bonday etken işaretmen tujan ballar bo dünyada bahtiyar, mesut bolacak degen fikirge köp kere ve köp yerde rastladık. Özbek ve Tadjiklerde „hol“ (men, aluniță anlamına kele) bo kelimemen kurulgan kişi adları bardır, mesele: Hol, Holmat, Holmurod (<Hol + Murat), Holbek (<Hol + bek). Bütün Türki halkların edebiyatında bolsın, folklorında bolsın

„menli“ ler güzelliğini ifade ete. Hatta bo men'ler sunni (artificial) olarakta yasalmaktadır. Divan Edebiyatında bek köp örnekler bardır. MEN için (ben, hâl) sonday etken mecazlar (metafora) köremiz: nokta, dâne (tane) şâh-dâne, şeh-dâne (iri inci tanesi), üd (öd ağacı), fülful (kara biber), haşhaş, tohum, habb (hap, afyon tanesi), müferrih habb (ferahlatıcı tane), Hindü (Hintli), Hindü-beçe, Arab, meges (sinek), zübab (sinek), âşiyân (yuva), nâ-müselman (Müslüman olmıyan), freng-istan (kâfir ülkesi), büt-perest (puta tapan), ayn-i cādû (büyüdi gözü), sultan, Habeş sultanı, Bilâl-i Habeşi, ceys-i Habeş (Habeş ordusu), Hârût, siyeh dil (kara gönül), fitne, gice Pervin (Ülker yıldızı), sitâre (yıldız), müş, anber, benefşe, elma çekirdegi v.b.

Dobruca Tatarlarının kişi adları sisteminde „men“ unsuruman türetilgen örnekler köptir. Biz tababldığımız kadar şo örnekleri araştırdık: Menayşe veya Menliayşe (menli + Ayşe), Menakay veya Meliakay (menli + akay), Menlibay (menli + bay), Menlasan (menli + Asan veya Hasan), Menlamet (meli + Amet, Ahmet), Menlisare (menli + Sare = temiz, katkısız), Menlizade (menli + Zade). Yeri bolmasa da sayın Prof. Çorabay Behçet Beyden algan bir mektupta „zade“ kelimesi üstünde öz körişlerin yansıtı. Onun yazgan körişlerine köre „zade“ nin Romencesi = „prințesă“ demektir diy... Tabii ke bo anlamga da kele amma bo kelimenin yananlamıdır (conotație), asıl anlamı ise

„zad“ farsçadan kelgendir „dogma, dogmuş“ manasıman koşma kelimeler yasar. Melek-zad = melekten tuma, Perizad = periden tuma. „ZADE“ ise gene farsçadan „köplik“ köstere (Romencesi plural veya colectiv) 1. evlat, oğul. 2. insanıyetli, doğru kişi. 3. „dogmuş, meydanına gelmiş“ anlamlarınan birleşik kişi adları kura. Haram-sade = piç, Merdüm-zade = insanoğlu Tabii ke anlam kaymasıman „Zade“ nin „prințesă“ anlamı da bolabilir... Biz gene örneklerni bermege devam etiyik: Menligül (menli + gül), Menlisokta (menli + sokta = medresede tahsil körgen veya körmekte bolgan kişilerge berligen ad) Menlisoktakay (menli + sokta + akay), Menlivuap (menli + Vuap), Menlikız (menli + kız), Menlibiyaz (menli + biyaz), Menlitotay (menli + totay), Menliaci (menli + aci, hacı).

Şimdigeşik bergen örneklerde „menli“ „men“ usurları koşma sözün başında keldi. Ama bo kelime „menli“ ekinci unsur bolıp ta kullanıla. Örnekler: Karamenli (kara + menli), Sarimenli (sarı + menli), Betimenli (beti + menli), Kolumenli (kolu + menli), Moynimenli (moynı + menli), Murnimenli (murun + menli). Bergen misallerden köringenindiy „men“, „menli“ kelimelerimen türetilgen kişi adlarına rastlaymız. Ama bizim araştırmalar sırasında tesbit etken kişi adları küümüizde ket ket taa az kullanılmaktadır.

Bala dünyğa kelgende ten ve şaşlerin rengi de bek önemlidir. Sarı yada

kırmızı renkli ten ve şaşler Orta Asya Türki halklarında seyrek bir nitelik bolganı için ad bermekte yada ad salmakta kullanılgandır. Örnekler: „Ak“ unsuruman yasalgan kişi adlarımız, Akbay (ak + bay), Akbet (ak + bet), Aktay (ak + tay), Akmanlay (ak + manlay), Aktaban (ak + taban), Akköz (ak + köz). „Sarı“ kelimesimen kurulganlar, Sarı, Sarıbek (sarı + bek), Sarıbay (sarı + bay), Sarımalay (sarı + malay).

Yazımızın başında „men“, „menli“ usurlarınan türetilgen kişi adlarını kördük. Ama biznin kişi adları sisteminde Benali, Benhasan, Benakay, Benveli, Benmurat v.b. Bo misallerde „Ben“ kelimesi arapçadan körgendir, onın anlamı ise „oğullar, oğuldır“. Onday bolsa yokardaki adalrın anlamı Ali'in oğlu (ulu), Hasan'ın oğlu, Akay'nın oğlu, Veli'nin oğlu, Murat'nın oğlu, durlar. Kelecek sayımızda vucütteki köringen sakatlıklarga karap berilgen adlarga dair yazacakmız.

Bibliyografya

Levend, Agâh Sırrı. Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar. İstanbul, 1943.

Tarlan, Prof. Dr. Ali Nihad. Şeyhi Divanına Tetkik. İstanbul, 1964.

Dr. Cem Dilçin. Divan Şiirinde Gazel, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı; sayı 415-416-417, 1986.

Yıl 8 Sayı (52) 6, 1997